

De stikstofproblematiek

Jan Willem Erisman

24-03-2022

Universiteit
Leiden

Universiteit
Leiden
Centrum voor
Milieuwetenschappen

Bij ons leer je de wereld kennen

Perspectief voor het landelijk gebied

- Het landelijke gebied kent veel **functies**: landbouw, voedselvoorziening, natuur, water, energie, infra, wonen en recreatie.
- Voor een vitaal landelijk gebied is het **evenwicht tussen ecologie en economie** van groot belang.
- Toekomst van de landbouw, natuur, biodiversiteit en leefomgevingskwaliteit wordt bepaald door de slag om de **schaarse ruimte in ons land**
- Zonder **visie, regie en uitvoeringskracht** is een vitaal platteland overgeleverd aan ‘de markt’

Regeerakkoord 2021: Doelen, geld en ambitie

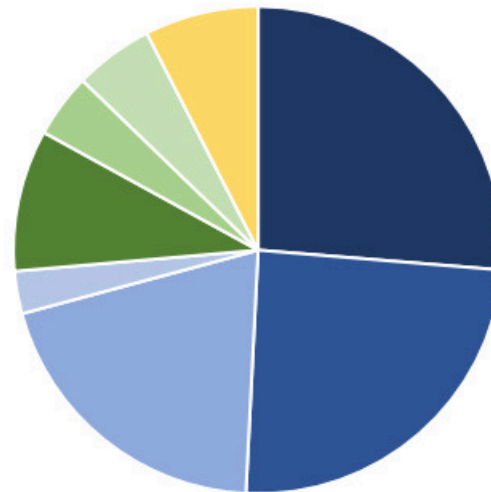
Maatregelen stikstoffonds

Herstructurering landbouw

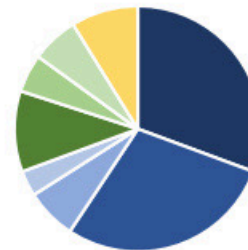
- Opkoop veehouderijen
- Financiële afwaardering grond
- Uitbreiden natuurareaal
- Kaderrichtlijn Water

Perspectief blijvers

- Natuurinclusieve landbouw
- Innovatieve stalsystemen en managementmaatregelen
- Versterken ondernemerschap
- Uitvoeringskosten

2022-2030
€20 miljard

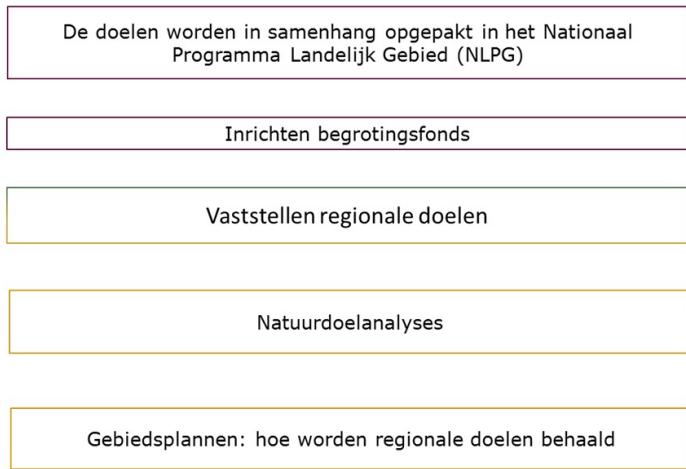
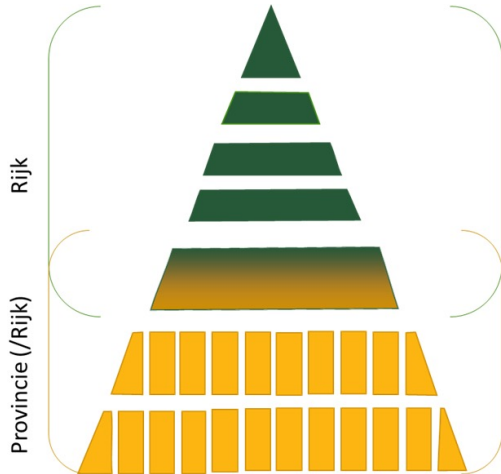
2031-2035
€5 miljard

- Bescherming natuur (stikstof, natuurherstel)
- Klimaat
- Doelen KRW
- Perspectief landbouw

Juli 2023: concept gebiedsplannen

Actualiteit: derogatie, Addendum 7^e Actieprogramma, vergunningverlening

Yvonne Hof
Den Haag

Minister Christianne van der Wal (Natuur en Stikstof) wil provincies beperken de tijd gunnen om de stikstofuitstoot rond zwaar belaste natuurgebieden terug te dringen. Als vrijwillige uitkoopregelingen voor veehouders binnen een jaar of twee onvoldoende blijken, neemt het Rijk de regie over. Het kabinet koopt boeren waarschijnlijk gedwongen te betalen.

Minister van der Wal donderdag aandedig in een Kamerdebat over de stikstofcrisis. Zij geeft hiermee een inzicht in de nieuwe aanpak van het stikstofprobleem, waar zij sinds haar in-
trijde als minister aan werkt.

der Wal zegt inspiratie te ontleen in Vlaanderen. De Vlaamse rega-
aart bij de aanpak van het stikstof-
sem veel voortvander te werk
ederland. Twee weken geleden
lonnerden de Vlamingen don-
at de veertig meest vervuulende
udertien per 2025 moeten slui-
eer dan honderd andere veehou-
n worden voor de keus gesteld:
ikstofuitstoot drastisch vermin-
of zich laten uitkopen. De var-
tappel in Vlaanderen moet voor
net 30 procent krimpen.
flamingen keren aan veehouders
hals eerste voor uitkoop melden

meer uit dan aan laatkomers. Van der
Wal overweegt zo'n beloning voor
vraagmelders ook. Daarnaast bekijkt
ze of het voorkeursrecht voor gemeen-
ten kan gelden bij het uitkopen van
boeren. Boeren die veel ammoniak uit-
stoten bij een natuurgebied en willen
stoppen, zouden hun boerderij dan
eerst aan de overheid moeten aanbie-
den.
Het stellen van harde deadlines (Van
der Wal spreekt van 'een slot op de
deur') zou een radicale ommekeer in
het landelijk stikstofbeleid betekenen.
Het kabinet pakt uitstooters tot nu toe
met fluwelen handschoenen aan. Vrij-

Minister wil boeren overhalen te stoppen. Foto Marcel van den Bergh / VK

Er is een coalitieakkoord en een stikstofonds van 25 miljard euro, maar de rechter vindt 'beloofde reductie' niet genoeg waarborg voor natuur

Christianne van der Wal
Minister voor Natuur en Stikstof

provincies grotendeels zelf bepalen hoe ze tot de vereiste verlaging komen van de stikstofoverslag op hun natuurgebieden. Van der Wal wil dat beleid voortzetten, maar met een stok achter de deur. Want die provinciale autonomie levert tot nu toe weinig op. De belangstelling voor vrijwillige opkoopregelingen valt in het hele land zwaar tegen. In Noord- en Zuid-Holland heeft zich niet één veehouder gemeld voor de opkoopregeling voor piekbelasters.

'Woest aantrekkelijk'

Van der Wal wil het daarom aantrekkelijker maken voor boeren om zich te laten uitkopen. 'Woest aantrekkelijk' zelfs, zegt ze. Daarmee neemt ze het risico dat de uitkoopregelingen duurder en minder doelmatig worden. De overheid moet dan meer geld neertellen voor boerderijen die gemiddeld minder 'stikstofruimte' leveren.

Desondanks vindt Van der Wal het niet langer reëel om volledig te vertrouwen op vrijwillige medewerking van boeren. 'Meer verplichtende maatregelen zijn wat mij betreft heel nadrukkelijk in beeld. Het gerelike verhaal is dat het niet in elk gebied haalbaar is om alleen maar uit te gaan van vrijwilligheid.'

Gedwongen uitkoop is waarschijnlijk niet te vermijden in de buurt van natuurgebieden die in zeer slechte staat verkeren en waar andere maatregelen zijn om de stikstofpositie snel te verminderen.

willige medewerking en het langdurig zoeken naar consensus met boeren en bedrijven kenmerkt het beleid. Een lange reeks verloren rechtszaken heeft het kabinet kennelijk tot het inzicht gebracht dat dit een heilloze weg is.

Strengere rechters

Van der Wal gaf in het Kamerdebat toe 'dat dit besef even moest landen' op haar ministerie en in het kabinet. Rechters accepteren het niet meer als gemeenten vergunningen uitgeven voor extra stikstofemissies, terwijl de daarvoor vereiste stikstofreductie pas optreedt dankzij overheidsmaatregelen

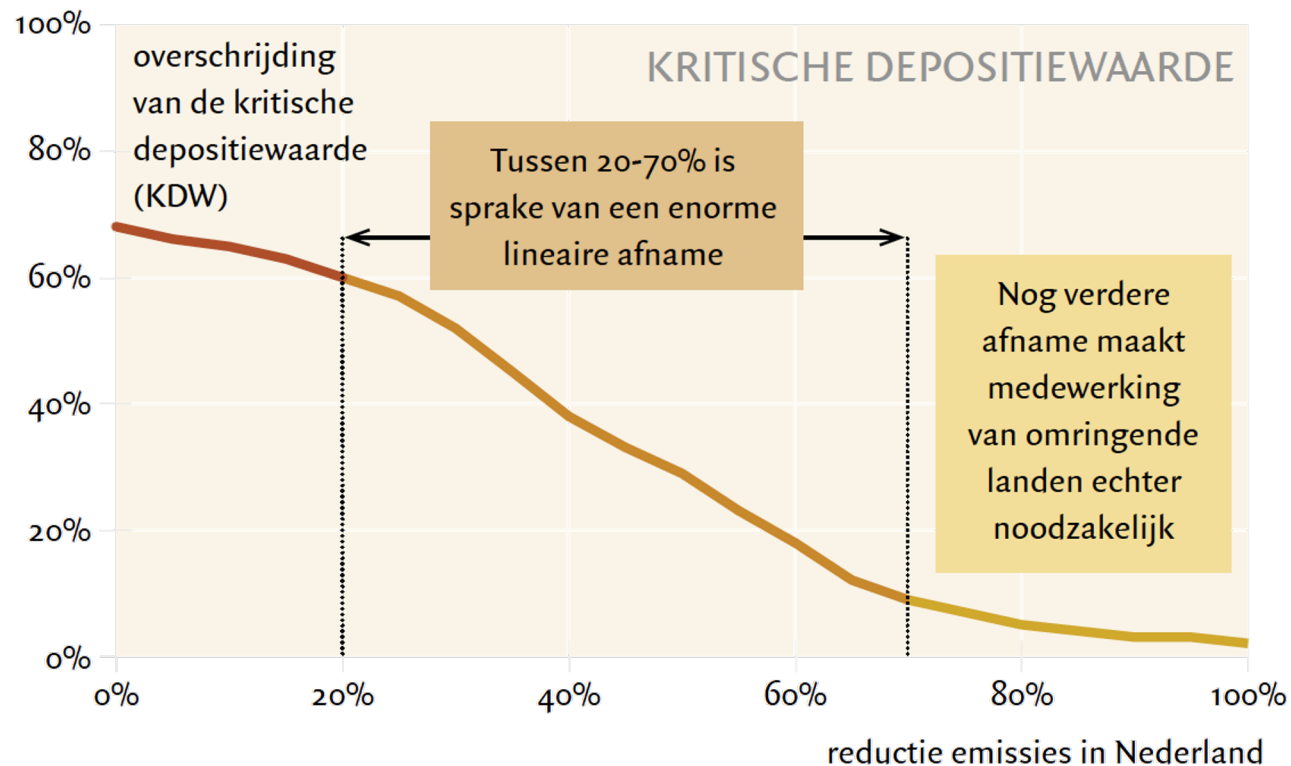
in de toekomst. In het verleden is gebleken dat die voorgespiegelde compensatie er vaak bij inschiet.

'Voor de rechter is het onvoldoende dat we een coalitieakkoord hebben met harde stikstofdoelen en een stikstofonds van 25 miljard euro. Dat is niet genoeg borging van de natuurbescherming. De rechter vindt het pas voldoende als we die stikstofruimte ook echt gerealiseerd hebben', zei Van der Wal tegen de Kamercommissie Landbouw.

Van der Wals ambtsvoorganger Carola Schouten zette in op een 'gebiedsgerichte aanpak', waarbij de twaalf

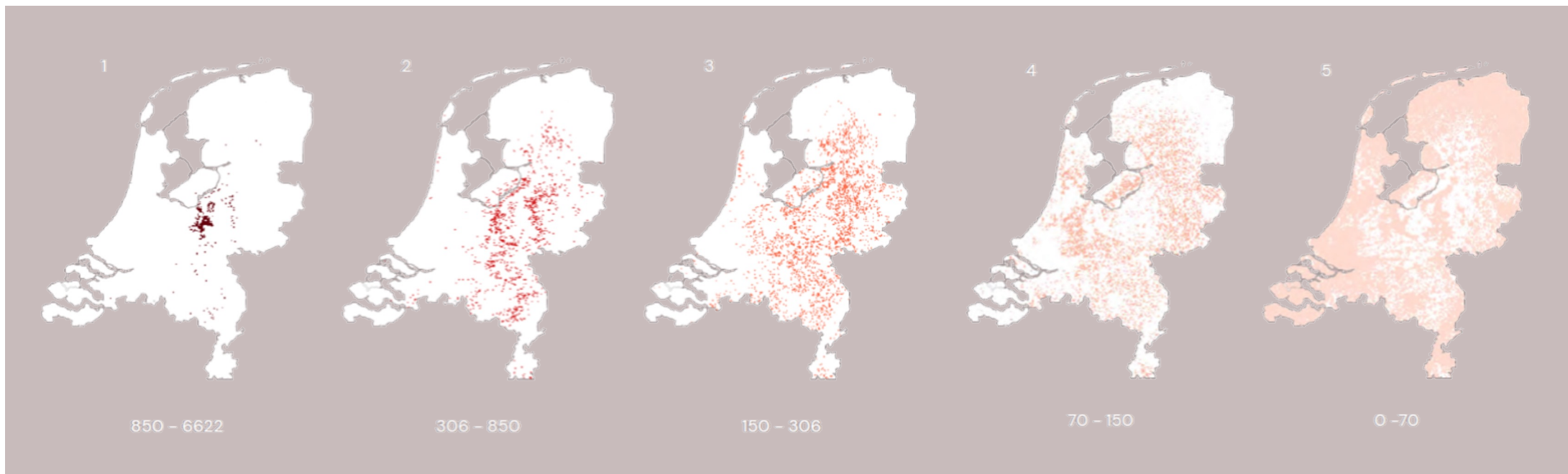
Relatie stikstof reductie en overschrijding KDW

Emissie reductie	Oppervlakte onder KDW
26%	50%
50%	75%
80%	95%

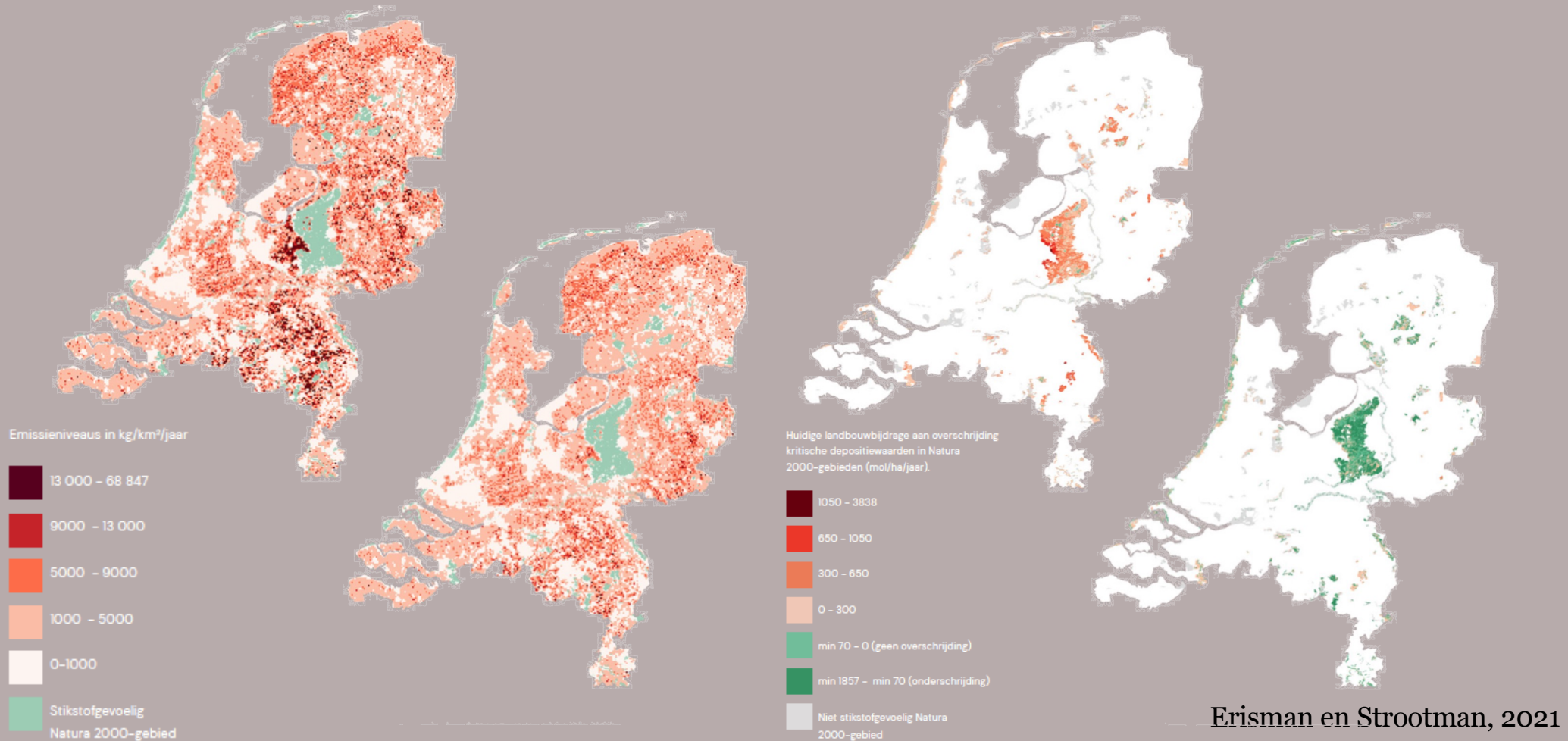
Bron: De Vries et al. in van den Burg et al (2021)

Feitelijke depositiebijdrage: 5 x 20%

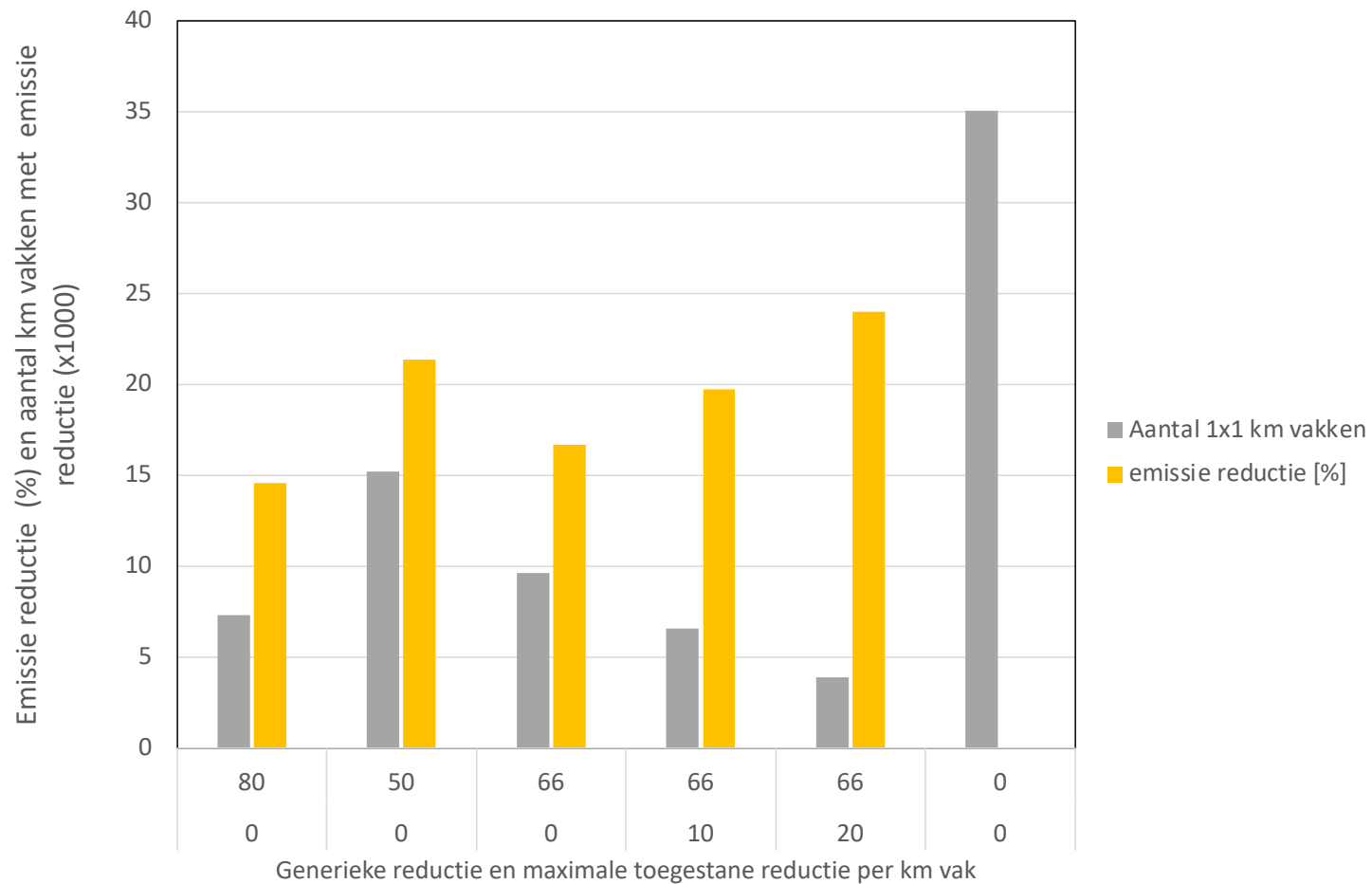

Erisman & Brouwer, 2021

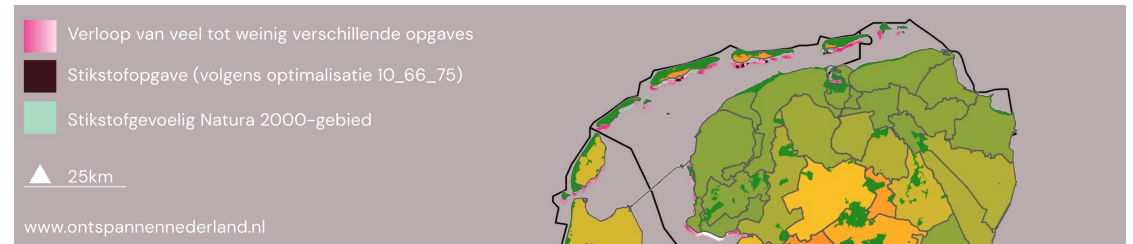
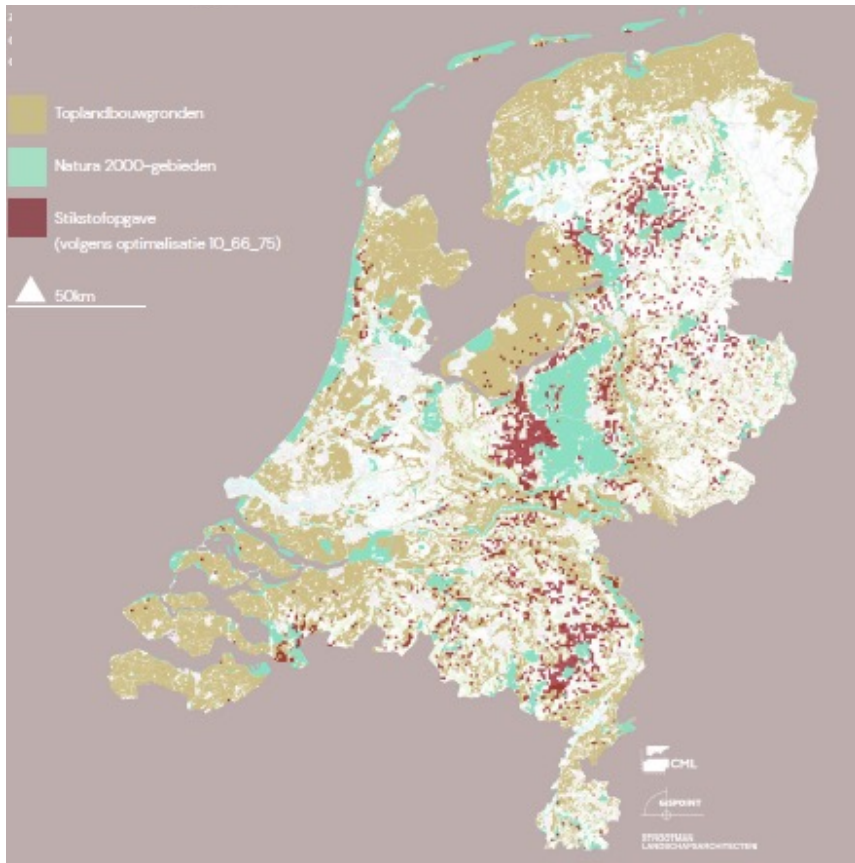
Emissie en KDW overschrijding na optimalisatie 10-66-74

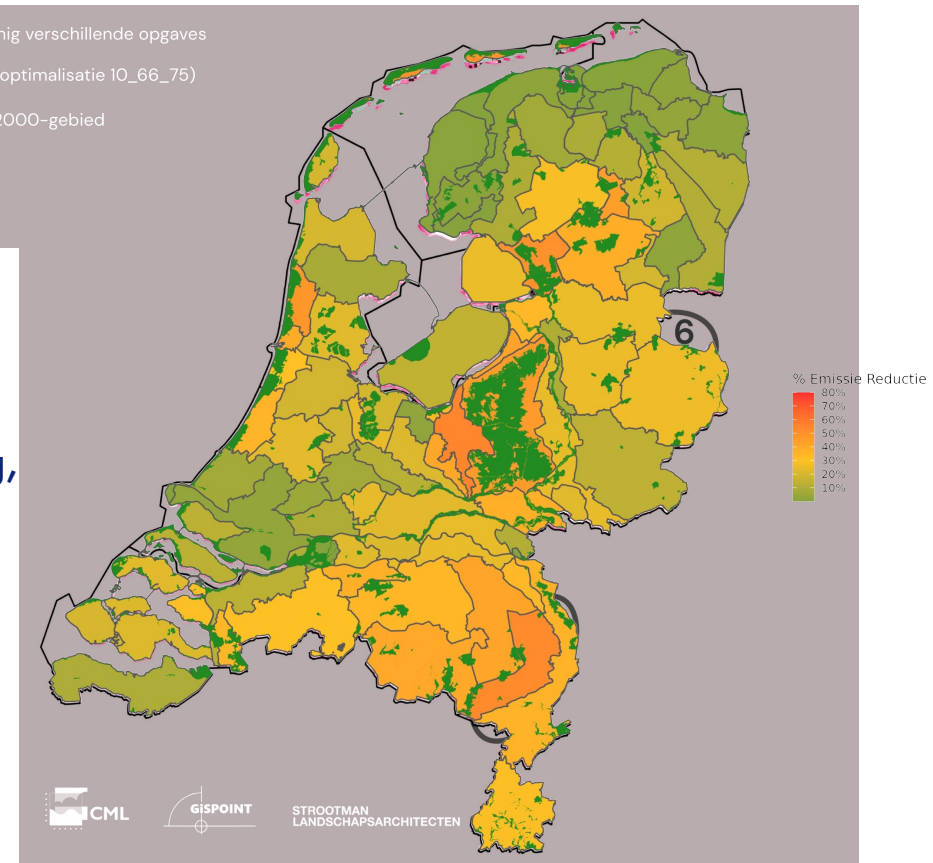
Effect van generiek beleid en maximale km vak reductie

Generiek gebiedsgericht beleid: stikstof, bodem, verplichtingen en opgaven

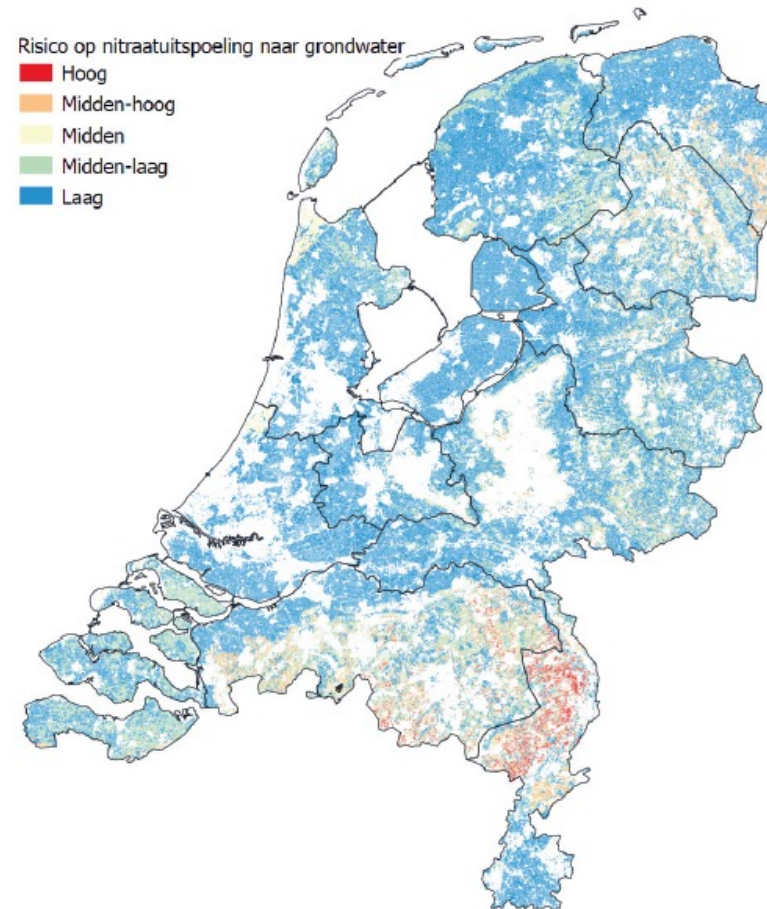
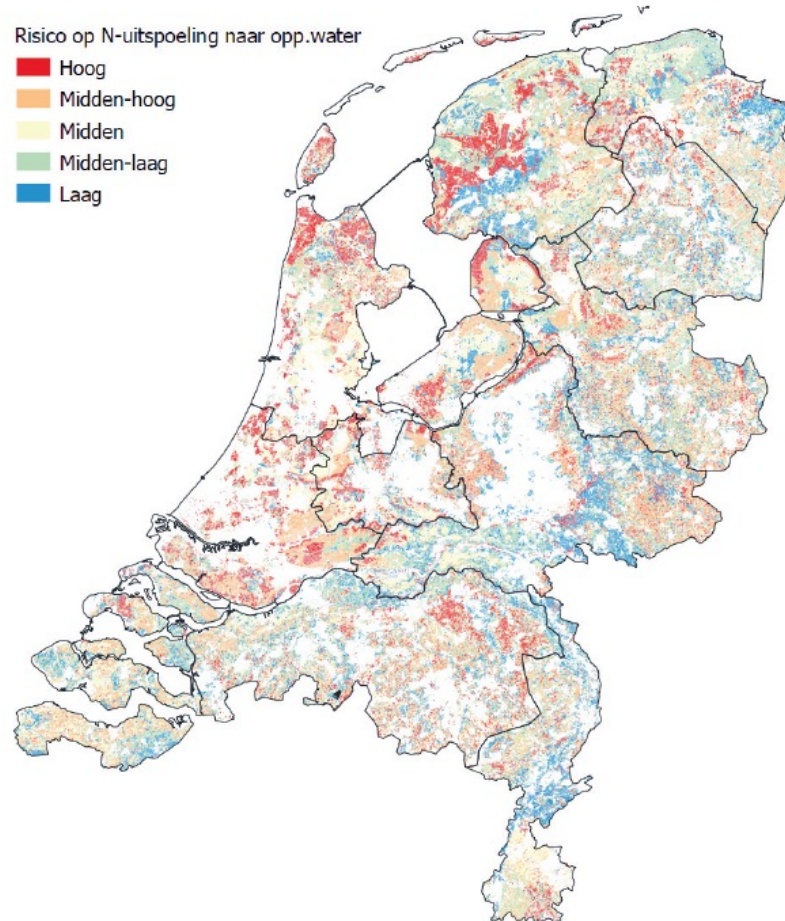

Internationale verplichtingen en andere opgaven: Klimaatverandering, Natuur- en landschap, water- en luchtkwaliteit, biodiversiteit, woningbouw, infrastructuur, bodemdaling, duurzame energie

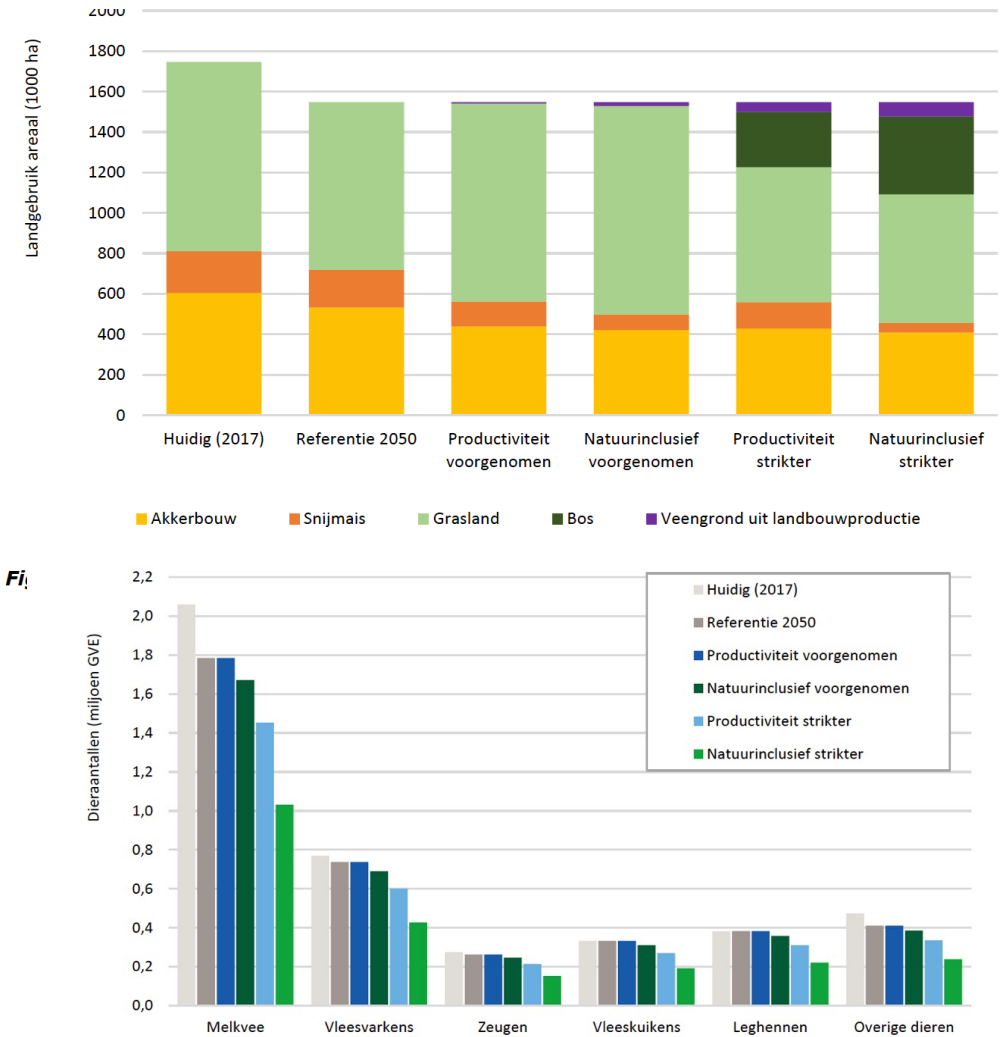

Erisman & Strootman, 2021

Geschat regio-specifiek risico per perceel op uitspoeling van stikstof (N) naar het oppervlakte- en grondwater

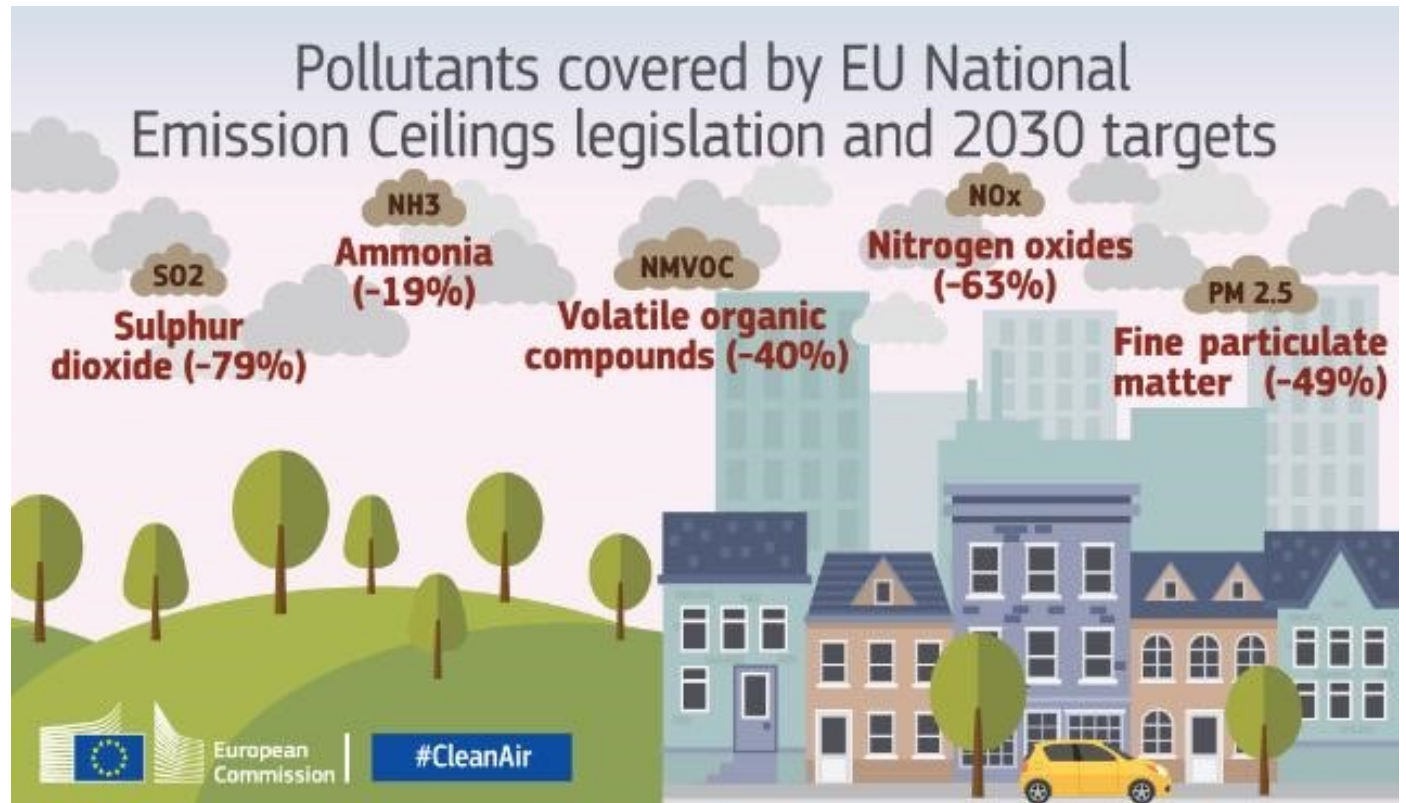
Klimaatscenario's Natuurinclusief

Figuur S2 Dieraantallen (in miljoen grootvee-eenheden (GVE), 1 melkoe is 1 GVE) voor de huidige situatie (2017) en 2050-scenario's.

Lesschen et al. 2019

Europees beleid: NEC richtlijn en Farm to Fork

NOx: een technologisch probleem met een technologische oplossing

DOEL SCHONE LUCHT AKKOORD

Schone lucht akkoord

Landbouw: Technologische oplossingen onvoldoende

Koetoilet: 30%. reductie

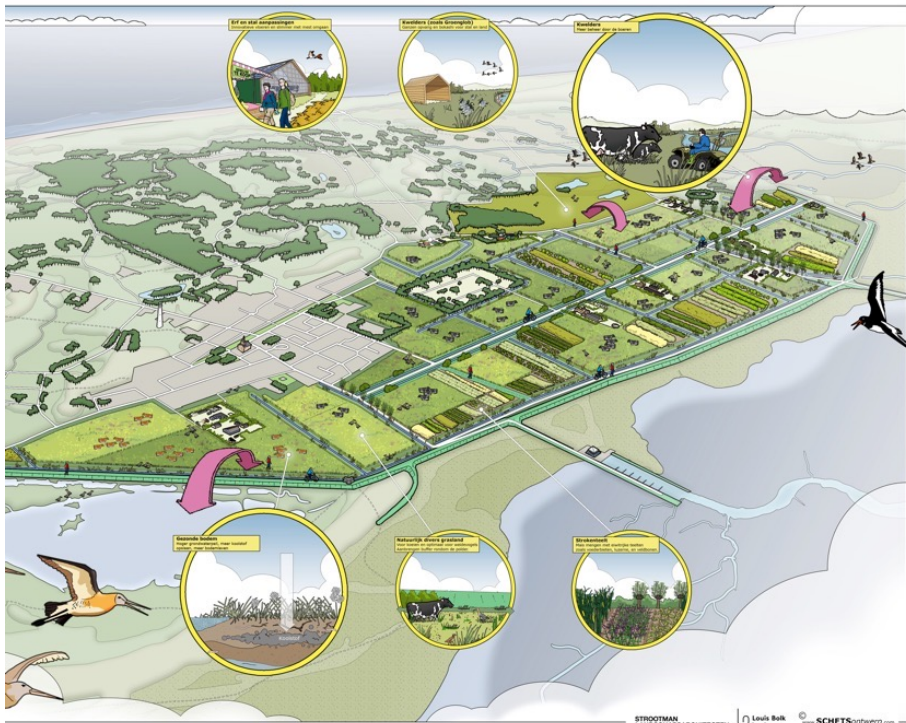
Lely© Sphere:
70% reductie

VrijLevenStal:
in voorbereiding

Verbeterde mestinjectie

Alles uit de kast misschien 50% ammoniak emissiereductie; maar dan is er nog nitraat, lachgas, methaan en fosfaat (de Vries et al. in prep)

Begin bij de boeren: Schiermonnikoog

Geen uitkoop maar productie in evenwicht met de omgeving en perspectief voor alle boeren

Gebiedsbenadering

- Zorg voor kaders: **afrekenbare doelen**: Lange termijn commitment
- **Key Performance Indicators (KPI's) system** om het bereiken van doelen integraal te stimuleren, te monitoren en te belonen
- **Ruimtelijke ordening**: bodem en water (en landschap?) worden sturend bij ruimtelijke planvorming
- **Transitiefondsen** (stikstoffonds, grondfonds, garantiefonds)
- Start zsm een **nulmeting**
- Regie en uitvoeringscapaciteit

Dank voor uw aandacht

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen